

شورای عالی حوزه علمیه قم
مرکز مدیریت حوزه های علمیه خواهران
مدرسه علمیه حضرت نرجس (سلام الله عليها) شهرستان ساری

عنوان

عوامل موثر بر رشد علمی و اخلاقی خواهران طلبه حوزه علمیه

حضرت نرجس سلام الله عليها ساری

استاد راهنما

معصومه ذاکر حمیدی

پژوهشگران

سیده فاطمه چاووشی

سیده لیلا حسینی

فاطمه تقوی

مریم آتشبار

۱۳۹۳

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

چکیده:

حوزه های علمیه به عنوان مکانی برای رشد علمی و اخلاقی طلاب نقش برجسته ایی دارند. خواهران طلبه نیز ضمن آشنایی با ارزشها و هنجارهای دینی و الهی در فضای معنوی حوزه، نقش موثری در تعالی و سعادت دنیوی و اخروی خود و خانواده های خود باشند. اثرات مفید این امر به تدریج در جامعه و نسلهای بعد آشکار می گردد. به همین سبب این تحقیق به بررسی عوامل موثر بر رشد علمی و اخلاقی خواهران طلبه شهر ساری پرداخته است. تحقیق از نوع توصیفی-تحلیلی و پیمایشی است. جامعه آماری کم آن که شامل خواهران طلبه این حوزه می باشند سبب شد تا نمونه گیری به صورت سرشماری انجام شود. پس از جمع آوری اطلاعات با کمک پرسشنامه محقق ساخت، با استفاده از نرم افزار spss برای تحلیل داده ها، یافته های زیر بدست آمد: عواملی چون برگزاری برنامه های فرهنگی متنوع، جلسات مباحثه، حضور مشاور در حوزه، نحوه تعامل و برخورد اساتید و مسئولین، محتوای کتب درسی و نحوه ارتباط غیر کلامی طلاب با یکدیگر بر رشد علمی و اخلاقی آنان نقش موثری دارد اما حجم کتب درسی و نوع روابط کلامی طلاب در این امر دارای ارتباط معنی داری نبوده است.

کلید واژه ها: حوزه، حوزه علمیه، روابط کلامی، روابط غیر کلامی، محتوای کتب درسی و تعامل و ارتباط

مقدمه:

نقش حوزه های علمیه در ادوار گوناگون تاریخی بیانگر اهمیت آنها در ساختن افراد و جوامع اسلامی دارد. خواهران طلبه نیز به عنوان یکی از ارکان خانواده و جامعه اسلامی می توانند در انتقال ارزشهای دینی و ارائه الگوهای رفتاری مناسب برای دیگران نقش تبلیغی مهمی ایفا کنند. این امر در صورتی محقق می شود که زمینه های مناسبی برای تربیت علمی و اخلاقی خواهران طلبه فراهم گردد. حوزه علمیه حضرت نرجس سلام الله علیهای ساری یکی از کانونهای مهم و موثر برای تربیت خواهران طلبه شهر ساری است که با وجود مدت کوتاهی که از تاسیس آن می گذرد، سعی می نماید در ترویج و اشاعه فرهنگ اسلامی و علوی در جامعه و به ویژه خواهران نقش خود را به خوبی ایفا نماید. رشد علمی و اخلاقی طلاب که اکثرا برای تحصیلات حوزوی و فراگیری مهارت های تبلیغی به این حوزه مراجعه می کنند و انگیزه کافی برای جذب این ارزشها و کسب هویت دینی دارند زمینه مناسبی را برای آموزش آنان فراهم می کند که باید به خوبی از آن استفاده گردد.

در بخش اول این تحقیق که در واقع شامل طرح تفصیلی پژوه است پس از بیان مساله، اهمیت و ضرورت انجام این تحقیق، سوالات، اهداف، فرضیات، ساختار تحقیق، روش تحقیق و.... بیان گردید. در بخش دوم ضمن تعریف نظری واژگان کلیدی تحقیق، دیدگاههای قرآن کریم و روایات ائمه هدی علیهم السلام درباره اهمیت علم آموزی و کار بست آن در زندگی و تعامل با دیگران مطرح شد. سپس نظریات و دیدگاه های برخی از اندیشمندان برجسته اسلامی و غربی در زمینه تحقیق بیان گردید. در پایان این فصل پیشینه تحقیقات و کارهای صورت گرفته توسط سایر اندیشمندان در پیرامون موضوع تحقیق ذکر شد.

در بخش سوم ضمن معرفی روش شناسی تحقیق و جامعه آماری و روش تجزیه و تحلیل آن، ساختن ابزار گردآوری اطلاعات یعنی پرسشنامه و سنجش اعتبار و پایایی آن و.... بیان شد. برای تجزیه و تحلیل اطلاعات مذکور از نرم افزار SPSS استفاده شد تا یافته ها در قالب آمار توصیفی-یعنی ارائه و توصیف جمعیت آماری تحقیق به کمک جداول و نمودارهای آماری-و آمار استنباطی-یعنی بررسی ارتباط میان متغیرهای تحقیق - ارائه گردند.

در بخش چهارم تحقیق یافته های تحقیق ارائه و معرفی شدند تا در بخش پنجم مورد تجزیه و تحلیل قرار گیرند و با یافته های تحقیقات مشابه که توسط دیگران انجام شده است ، مورد ارزیابی قرار گرفتند. در بخش پنجم ضمن تحلیل یافته ها و بررسی فرضیه های تحقیق ، راهکارها و پیشنهاداتی نیز برخاسته از دل تحقیق ، ارائه شد تا به هر چه بهتر شدن رشد علمی و اخلاقی طلاب مفید واقع شود انشا... .

فهرست مطالب

۵	چکیده.....
ب	مقدمه تحقیق.....
ج	فهرست مطالب.....
و	فهرست جداول تحقیق.....
ط	فهرست نمودارهای تحقیق.....
۱	بخش اول تحقیق: کلیات.....
۲	۱-۱- مقدمه.....
۲	۱-۲- بیان مسئله.....
۳	۱-۳- اهمیت و ضرورت تحقیق.....
۴	۱-۴- پیشینه تحقیق.....
۴	۱-۵- چارچوب و مبانی نظری تحقیق.....
۵	۱-۶- اهداف تحقیق.....
۵	۱-۶-۱- اهداف اصلی تحقیق.....
۵	۱-۶-۲- اهداف فرعی تحقیق.....
۶	۱-۷- سوالات تحقیق.....
۶	۱-۷-۱- سوال اصلی تحقیق.....
۶	۱-۷-۲- سوالات فرعی تحقیق.....
۶	۱-۸- فرضیه یا فرضیات تحقیق.....
۶	۱-۸-۱- فرضیه اصلی تحقیق.....
۶	۱-۸-۲- فرضیات فرعی تحقیق.....

ضمن رفع مشکلات طلاب به ویژه طلاب جدیدالورود کمک مهمی در رفع سایر مشکلات آنان که هنوز با فضای حوزه آشنا نیستند ، مفید باشد.البته در طول تحصیل نیز حضور مشاور در رفع مشکلات دیگری که ممکن است در فرایند تحصیل پیش آید نیز مفید است.

تحلیل فرضیه نهم تحقیق یعنی: به نظر می رسد بین برگزاری برنامه های فرهنگی با رشد علمی و اخلاقی طلاب ارتباط معنی داری وجود دارد.

همانطور که در بخش چهارم مشاهده شد، رابطه معنی داری میان متغیرهای تحقیق وجود دارد یعنی برگزاری برنامه های فرهنگی در رشد علمی و اخلاقی طلاب موثر است. برنامه های زیارتی و سیاحتی، بازدید از خانواده های شهدا و ایثارگرانو افراد موفق و مومن می تواند سبب تاثیرات مثبت در رشد علمی و معنوی طلاب شود و الگوهای مناسب و مورد تایید دینی را در اختیار طلاب قرار دهد. برگزاری جلسات سخنرانی توسط اندیشمندان و اساتید آگاه، نیازهای طلاب را در شناسایی وضعیت جامعه و مسائل روز بر طرف می کند و سخنرانی های دینی و جلسات دعا و... در تهذیب نفس و ارتقای معنوی آنان موثر است. چنین جلساتی سبب افزایش انگیزه طلاب در فراگیری علوم حوزوی نیز می شود . همچنین این یافته با تحقیقات رستمی گوهری (۱۳۸۲) و باقریان (۱۳۷۶) نیز همخوانی دارد.

۳-۵- نتیجه گیری تحقیق

بر اساس یافته های تحقیق همه فرضیه های تحقیق به جز فرضیه شماره ۱ و ۶ تایید شدند یعنی در رشد علمی و اخلاقی خواهران طلبه حوزه حضرت نرجس سلام الله علیهای شهر ساری عوامل روابط غیر کلامی، نحوه برخورد مسئولین ، نحوه برخورد و تعامل اساتید ، محتوای کتب درسی ، شرکت در جلسات مباحثه، حضور مشاور در حوزه علمیه، برگزاری برنامه های فرهنگی نقش موثری دارند اما رابطه ایی بین حجم کتب درسی و روابط کلامی با علمی و اخلاقی خواهران طلبه حوزه حضرت نرجس سلام الله علیهای شهر ساری مشاهده نشد. بر این اساس می توان برای ارتقای رشد علمی و اخلاقی خواهران طلبه حوزه حضرت نرجس سلام الله علیهای شهر ساری پیشنهادات و راهکارهای ذیل را ارائه نمود.

۴-۵- راهکارها و پیشنهادهای بر اساس یافته های پژوهش :

با توجه به یافته های تحقیق می توان راهکارها و پیشنهادات زیر را ارائه نمود:

۱- آشناسازی طلاب با روابط اجتماعی مناسب و مورد تایید آموزه های دینی به ویژه در تعاملات میان آنها که در انتقال ارزشهای دینی و رشد علمی و اخلاقی آنان موثر است.

۲- از آنجایی که مسئولین یکی از بهترین الگوهای عملی برای طلاب هستند نحوه برخورد و تعامل ایشان با طلاب می تواند در هدایت آنان و رشد علمی و اخلاقی آنها موثر باشد.

۳- اساتید و نحوه تعامل و برخورد آنان با طلاب ضمن اینکه در تفهیم و انتقال مفاهیم آموزشی و درسی نقش برجسته ایی دارد می تواند در رشد علمی و اخلاقی طلاب نیز موثر باشد. اساتید به دلیل تماس مستقیم با طلاب در ساعات درسی و حتی خارج کلاس به عنوان الگوی مناسبی در بهبود رشد علمی و اخلاقی طلاب اثر ماندگاری خواهند داشت. کوچکترین اعمال و رفتار اساتید مورد توجه طلاب است و از ایشان الگوبرداری می کنند که این نکته همیشه باید مورد توجه اساتید باشد.

۴- شرکت در جلسات مباحثه ضمن درک بهتر مفاهیم درسی و آموزشی به عنوان مکمل کلاس می تواند به دلیل تماس نزدیک طلاب با یکدیگر و بررسی همه جانبه مفاهیم درسی به رفع شبهات و مشکلات درسی کمک کند و در ضمن تماس نزدیک آنان سبب الگوبرداری از یکدیگر در همه زمینه ها -و به ویژه از طلابی که در هر جلسه مباحثه حضور فعال تری دارند- قرار گیرند.

۵- محتوای کتب درسی طلاب نقش مهمی در ارتقای آگاهی دینی طلاب و رشد علمی و اخلاقی آنها دارد و هرچه ساده تر و به زبان طلاب نزدیکتر باشد، بیشتر در آنان اثرگذار خواهد بود.

۶- بسیاری از طلاب در موارد مختلف مانند ثبت نام و انتخاب واحد ، چگونگی مطالعه و اهمیت مباحثه ، نحوه بکارگیری مطالب آموزشی و... دچار مشکل می شوند و این امر به ویژه برای طلابی که تازه وارد حوزه شده اند، بیشتر مشاهده می شود به همین جهت حضور مشاور در حوزه می تواند در رفع این مشکلات کمک کننده باشد. همچنین در هنگام بروز مسائل و مشکلات خانوادگی و نظایر آن

حضور مشاور می تواند در ارائه راهکارهای دینی مناسب به طلاب و ایجاد آرامش خاطر آنان اهمیت بسزایی داشته باشد و رشد علمی و اخلاقی آنان را راحت تر کند.

۷- برگزاری برنامه های فرهنگی نظیر دیدار با خانواده شهدا و جانبازان، سفرهای زیارتی و سیاحتی، بازدید از کتابخانه ها و برگزاری جلسات دعا و مراسمات دینی و مناسبتی نیز نقش مهمی در اصلاح الگوهای رفتاری و اخلاقی طلاب از یک سو و ایجاد انگیزه کافی برای مطالعه و فراگیری مطالب درسی و رشد علمی آنان از سوی دیگر خواهد شد.

فهرست منابع

- قرآن کریم
 - نهج البلاغه، ترجمه محمد دشتی، قم، انتشارات نبوغ، ۱۳۸۹ ش،
 - نهج الفصاحه، ترجمه ابوالقاسم پاینده ، چاپ دوم، قم، انتشارات جاویدان ، ۱۳۶۲
 - صحیفه سجادیه ترجمه لطیف راشدی، تهران، نشر بین الملل، دعای بیستم، بی تا،
- ۱- ابن بابویه، محمد بن علی، شیخ صدوق، الخصال، تصحیح علی اکبر غفاری، قم، انتشارات جامعه مدرّسین، ۱۴۰۳ هـ
 - ۲- ابن شعبه حرّانی، حسن بن علی، تحف العقول، تصحیح علی اکبر غفاری، قم، مؤسسه انتشارات اسلامی، ۱۳۶۳ ش.ه
 - ۳- ابن ادريس حلی ، محمد بن منصور ، کتاب السرائر، قم، مؤسسه نشر اسلامی، ج ۳، ۱۴۱۰ هـ
 - ۴- ابی علی مسکویه، تهذیب الاخلاق و تطهیر الاعراق، قم، انتشارات بیدار، بی تا
 - ۵- ابن منظور، لسان العرب، بیروت، دار احیاء التراث العربی، ج ۴، ۱۴۱۶ ق.
 - ۶- ابن ابی الحدید، شرح ابن ابی الحدید ۲۰، ۲۵۹ کلمه ۳۸، بی جا، بی تا
 - ۷- البرقی، احمد بن محمد بن خالد ، قم، دارالکتب السلامیه، ۱۳۷۱ هـ
 - ۸- الزبیدی، محمد مرتضی، تاج العروس من جواهر القاموس، بیروت، دار مکتبه الحیاه، بی تا، ج ۶، بی تا
 - ۹- الفتال نیشابوری، محمد بن حسن، روضه الواعظین، تحقیق سید محمد مهدی خرسان، قم، شریف رضی، بی تا
 - ۱۰- باقی نصرآبادی، علی ، رمز موفقیت استاد مطهری، حمید نگارش، قم، نشر امام عصر (عج) ، بی تا.
 - ۱۱- بی نا، حوزه و روحانیت در آینه ی رهنمودهای مقام معظم رهبری، سازمان تبلیغات اسلامی، ج ۲
 - ۱۲- بی نا، منصوب به امام جعفر بن محمد صادق (ع)، مصباح الشریعه، بیروت، مؤسسه الاعلمی، ۱۴۰۰ هـ

- ۱۳- تارم، قاسم، مجموعه آثار شهید مطهری . ج ۳، انتشارات علامه طباطبائی، ۱۳۶۸
- ۱۴- تمیمی، عبدالواحد بن محمد، غرورالحکم، تحقیق مصطفی درایتی، قم دفتر تبلیغات اسلامی، ۱۳۶۶ ش،
- ۱۵- خویی نژاد، غلامرضا، روشهای پژوهش در علوم تربیتی. تهران: انتشارات سمت، ۱۳۸۰،
- ۱۶- دیلمی، حسن بن علی، ارشاد قلوب، قم، شریف رضی، ۱۴۱۲هـ
- ۱۷- دلاور، محمد، روش تحقیق در روانشناسی و علوم تربیتی، تهران: نشر ویرایش، ۱۳۹۰،
- ۱۸- شهید ثانی، نگارش دکتر سید محمد باقر حجتی، آداب تعلیم و تربیت در اسلام، دفتر نشر و فرهنگ اسلامی، بی تا.
- ۱۹- شیخ حر عاملی، محمد بن حسن، وسائل الشیعه، قم، مؤسسه آل البيت عليهم السلام، ج ۱۵، ۱۴۱۴هـ
- ۲۰- فرید تنکابنی، مرتضی، نهج الفصاحه، تهران، نشر فرهنگ اسلامی، ۱۳۸۸ ش،
- ۲۱- طبرسی، علی بن حسن بن فضل، مشکاة الانوار، نجف، کتابخانه حیدریه، ۱۳۸۵هـ
- ۲۲- کلینی، محمد بن یعقوب رازی، الکافی، تهران، دارالکتاب الاسلامی، ۱۳۶۵هـ ش، ج ۲،
- ۲۳- مجلسی، محمد باقر، بحار الانوار، بیروت، مؤسسه الوفاء، ج ۱، ۱۴۰۳ هـ
- ۲۴- مجلسی، محمد باقر، بحار الانوار، بیروت، مؤسسه الوفاء، ج ۲، ۱۴۰۳ هـ
- ۲۵- مجلسی، محمد باقر، بحار الانوار، بیروت، مؤسسه الوفاء، ج ۳، ۱۴۰۳ هـ
- ۲۶- مجلسی، محمد باقر، بحار الانوار، بیروت، مؤسسه الوفاء، ج ۴، ۱۴۰۳ هـ
- ۲۷- مجلسی، محمد باقر، بحار الانوار، بیروت، مؤسسه الوفاء، ج ۶۷، ۱۴۰۳ هـ
- ۲۸- مطهری، مرتضی، آشنایی با علوم اسلامی، حکمت عملی، چاپ اول، انتشارات صدرا، ۱۳۷۰
- ۲۹- مطهری، مرتضی، مدیریت و رهبری در اسلام (امدادهای غیبی در زندگی بشر)، چاپ چهارم، ج ۳، قم: انتشارات صدرا، ۱۳۶۹
- ۳۰- نراقی، ملا احمد، معراج السعاده، چاپ پنجم، تهران، انتشارات پیام آزادی، ۱۳۸۰ ش،
- ۳۱- www.howze.net
- ۳۲- www.tebyan.net